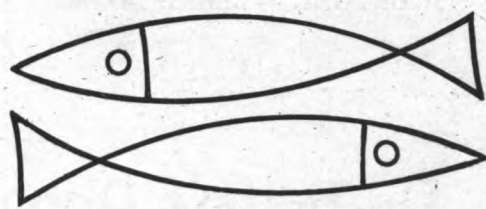

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

redactie en sekr.: postbus 7176, a'dam

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

administratie: pasteursingel 29b, r'dam-7

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

PSALM 3

Saamhorigheid

Psalmen worden geboren, niet gemaakt. Dat lijkt aanvechtbaar, want Psalm 3 is uit de nood geboren, toen David vluchtte voor zijn zoon Absalom — maar over Absalom geen woord, noch in Ps. 3 noch in Ps. 4. Sommige uitleggers menen dan ook, dat het opschrift van deze psalm onmogelijk juist kan zijn. Het ware immers onbegrijpelijk dat elk spoor van vaderlijk verdriet over zijn rebellerende zoon volledig ontbreekt?

Uit zo'n benadering blijkt echter hoe weinig het is doorgedrongen, dat „individuele psalmen” in feite niet bestaan. Andersom gezegd: heel de bijbel is doordrenkt van het begrip saamhorigheid, gemeenschap, samenleving. Voor individualisme is geen plaats — voor collectivisme evenmin. De ene mens, de eenling, komt pas tot zijn recht in de samenhang met de anderen, met het geheel. De gelovige Israëliet weet zich een met Gods volk (Ex. 15 : 1; Ps. 91 : 2; vgl. Richt. 5 : 1 en 3). Datzelfde motief speelt ook in 1 Cor. 12: ... het oog kan niet zeggen tot de hand: ik heb u niet nodig. Het ontbreken van dit uitzicht zal altijd weer de samenleving opbreken — letterlijk en figuurlijk.

Wat zoveel uitleggers niet in rekening brengen, is dat Davids vaderlijke verdriet over zijn zoon moet wijken voor zijn herderlijke zorg voor zijn volk. Dat ligt ook, later, opgesloten in Jezus' woord: wie vader of moeder, zoon of dochter, liefheeft boven Mij ... (Mt. 10 : 37). Op dit punt is Eli tekortgeschoten (1 Sam. 2). David bij andere gelegenheden soms ook. Maar in deze psalm is de toon zuiver. Het laatste woord is niet: Absalom, mijn zoon ... (2 Sam. 19 : 4), maar ... uw zegen zij over UW VOLK (Ps. 3 : 9).

Velen ...

Met het eerste woord valt David al met de deur in huis — Jahweh's huis. Wat het meeste indruk op hem maakt is het aantal van zijn tegenstanders (beter: benauwers, die hem in het nauw, in de engte drijven).

Tot driemaal toe herhaalt hij,

klaagt hij: velen ... Die velen staan tegen hem op — en daarbij valt vooral te denken aan een vijandig optreden (later, vs 8, kwalificeer hij hen nader als „vijanden” en „goddelozen”, d.i. als mensen die het recht niet aan hun zijde hebben, tegen Jahweh ingaan).

Die vijandschap blijkt uit hun hoge woorden: hij vindt geen hulp bij God. God heeft hem afgeschreven ... In diezelfde geest spraken andere Israëlieten later over die andere Gezalfde. Let wel niet allen Romeinen, maar Israël zelf. Zo verging het David ook. Men meent: hij heeft het bij God verkorven — dáárom heeft hij geen hulp te verwachten. Een Simei suggereert dat letterlijk: ga weg, bloedvergieter ... de HERE vergeldt aan u al het bloed van het huis van Saul ... en geeft het koningschap aan uw zoon Absalom (2 Sam. 16 : 7, 8). En mag David aan Sauls dood geen schuld hebben, misschien heeft hij zelf gedacht aan een andere bloedschuld: Uria (Ps. 51). Kortom, de tegenstanders kunnen argumenten genoeg aanvoeren voor hun stellige mening: hij vindt geen hulp bij God. De feiten schijnen hen in het gelijk te stellen.

... tegen Een

Niet de feiten spreken het laatste woord, dat doet God zelf (als in Ps. 2). God, die David aanstelde tot gezalfde. Dat laatste is in geding. David wordt niet gedreven door angst maar door bezorgdheid. Met bezorgdheid gaat zijn hart uit naar die velen, die zeggen: hij vindt geen hulp bij God. Weten zelfs zij dan niet meer van het besluit des HEREN (Ps. 2 : 7)?

Koningschap is ook en vooral: Gods recht bestellen onder Gods volk — dan is er vrede en recht in Israël. Die eer heeft Absalom hem ontstolen toen hij slinks het hart der Israëlieten stal (2 Sam. 15). Sindsdien, en dus al jaren, dragen de bergen geen vrede, de heuvels, waarlangs David trekt, geen recht voor Israël. Maar is de gezalfde smadelijk op de vlucht en in acuut gevaar, de soldaat in David belijdt: de HERE is het schild waarachter ik dekking vind. Is zijn eer, zijn waardigheid hem ontstolen — hij legt het gewicht van Gods eer in de schaal: Israël is úw zaak ... (vgl. Ps. 4 : 3; Jer. 2 : 11; vgl. 1 Sam. 4 : 21, 22). Raapt Absalom, berekend vriendelijk, de Israëliet die daar voor hem met de neus in het stof ligt, van de grond om hem als broeder te omarmen (2 Sam. 15 : 5), David belijdt: de HERE is het die mijn hoofd opheft. Hij hoeft het hoofd niet

„als een bieze” (Jer. 58 : 5) te laten hangen. Zijn vertrouwen in Jahweh is ongeschokt: roep ik luide (van ellende, van verre) tot den HERE, dan antwoordt Hij mij van zijn heilige berg (Sion, zijn troon). En „antwoorden” is meer dan iets terug roepen.

Het is antwoorden-met-daden (Ps. 4 : 2; 20 : 7; vgl. 34 : 7!). Antwoorden doet een moeder die haar huilend kind tegen de deur hoort bonzen en de deur opendoet. Zei Jezus niet: klopt en u zal opengedaan worden? Antwoorden is zoveel als redden, verlossen — het tegendeel van wat de „velen” beweren. Daarmee hebben de tegenstanders geen rekenis gehouden. Zeker Absalom niet.

Welterusten

David heeft zijn positie niet aan zichzelf te danken, ook niet aan de volksgunst van „velen”, maar aan het welbehagen van de HERE. Tegen dat laatste is Absalom in verzet gekomen. Of hij heeft het genegeerd. En al zit nu een van Davids „lijfelijke zonen” (Ps. 132 : 11; vgl. Ps. 89 : 30, 37), Absalom, in Jeruzalem op de troon, deze duivelse caricatuur van belofte-ervulling kan noch mag David serieus nemen. Het ambt van koning, het zitten op de troon des HEREN — daarover kan geen mens eigenmachtig beschikken: slechts dien de HERE verkiezen zal, niet die zichzelf als verkiestelijk aanprijst, zal daarop plaats nemen. Dáárom is het dat David weet: de HERE zal antwoorden, ingrijpen. Dat gaf en geeft de zo broodnodige rust: ik legde mij neder en sliep — en dat als je op de vlucht bent!! Het „welterusten” is hier niets minder dan een publieke geloofsbelijdenis! Zijn weinige medestanders hebben zich kunnen sterken aan zo'n gelovig vertrouwen! En dat vertrouwen is niet beschaamd: ik ontwaakte, want de HERE schraagt mij — ja maar als Achitofels raad niet was verijdeld, was David niet meer wakker geworden (vgl. Ps. 127 : 2)! De Here heeft al geantwoord, ingegrepen — alleen daardoor heeft Dabid, na een snelle overtocht over de Jordaan, van een goede nachtrust kunnen genieten. Terrecht kan hij zeggen: ik vrees niet voor tienduizenden ('t grootste getal dat de Israëliet kent!) van volk, die zich rondom tegen mij stellen. God laat zijn gezalfde niet vallen.

Goede morgen

Dan mag hij ook de toekomst met vertrouwen tegemoet zien, met Gods hulp: sta op HERE, verlos mij, mijn God! Een herinnering

aan de signaalwoorden uit de woestijntijd (Num. 10 : 35, 36; vgl. Ps. 68 : 1), als Israël met de ark verder trok door bedreigd gebied. Achter GóD aan: Hij baant de weg door onbegaanbaar, vijandig gebied. Met Hem kom je in het beloofde land!

Vijanden — velen? Gij zult al mijn vijanden op de kaak slaan. Dat is of een dodelijke belediging of (liever) een parallel met het volgende: ... en de tanden der goddelozen (opstandelingen) verbreken. De herder David weet waar hij leeuw en beer met zijn knots (Ps. 33) moet raken om ze machteloos te maken en buiten gevecht te stellen.

Pure wraakzucht? Maar dat valt niet te rijmen met zijn verdriet na Absaloms dood. Hij karakteriseert zijn vijanden als „goddelozen” — de tegenstelling van rechtvaardigen. M.a.w.: zij hebben het recht niet aan hun zijde, zij hebben het recht tegen zich, zij staan niet recht tegenover God. Daarom vormen zij een bedreiging voor de kudde die aan zijn zorg is toevertrouwd. Het enige dat hij begeert, is dit volk, Gods volk, weer als gezalfde tegemoet te treden, om het in Gods recht en vrede te doen delen. Bij gebrek aan een hogepriester bidt en zegent hij zelf: de verlossing is van de HERE (daar zal heel Israël wél bij varen!) — uw zegen zij over UW VOLK.

Geen individualisme (als ik maar gered word) maar saamhorigheid: als wij samen maar gelukkig worden!

IN DIT NUMMER

Pagina 161

Ds E. R. Postma,
Psalm 3

Pagina 162

Drs H. de Jong,
De laatste Opbouw-vergadering

Pagina 163

Drs H. de Jong,
Het geweten (radiotoespraak over
1 Joh. 3 : 20)

Pagina 164-165

D. W. L. Milo,
Een nieuwe lenteDs W. G. Visser,
Het boek Daniël

Pagina 166

Ds G. Visee,
Ons kerkboek (3 - slot)

Open brief

Pagina 167

Kerkbouw in Lelystad

H. DE JONG — AMSTERDAM

De laatste Opbouw-vergadering

De landelijke Opbouw-vergadering van 19 april jl. heeft mij nog eens weer geleerd, hoe men zich in zijn verwachtingen kan vergissen. De opkomst was goed, er was verblijdend veel jeugd. Men bleef ook algemeen tot aan het einde van de vergadering. Dat zijn positieve dingen.

Maar eerlijk gezegd had ik bij het programma-punt 'redactie-beleid' een meer zeggende confrontatie verwacht. Er is zo nogal het een en ander geschreven in de afgelopen jaargang van ons blad. Stof genoeg voor indringende discussie, zou men denken. Waarom bleef die uit? Het argument, dat de tijd daarvoor te kort was, is niet erg krachtig. We zijn wel eens vaker op een dergelijke vergadering een gesprek begonnen, dat dan wegens tijdgebrek op een andere dag en op een andere wijze werd voortgezet.

Praktisch alle aandacht viel nu op de rubriek van mijn geacht mederedactielid, de heer Milo. Nu is deze in de regel een zeer onderhoudend schrijver, wiens bijdrage ik niet graag zou missen, maar zijn stukken hebben, zoals hij zelf pleegt te zeggen, iets feuilletonachtigs. Is het dan niet een beetje onnozel als in een ontmoeting van de redactie met de lezerskring het gesprek voornamelijk daarover loopt?

★ ★ ★

Ik heb mij afgevraagd, wat de oorzaak daarvan zou kunnen zijn, en meen ook in staat te zijn wat materiaal voor een antwoord op deze vraag aan te dragen.

Opbouw heeft in de laatste tijd op een zere plek bij ons gedrukt. Die zere plek is onze identiteit. Wie zijn wij eigenlijk? Uit ervaring weet ik, dat deze vraag in de gesprekken meestentijds ontweken wordt of als er over gesproken wordt, dan meestal in wrange grapjes (vogel-vrijgemaakt i.p.v. vrijgemaakt, bijvoorbeeld). Juist die galgenhumor laat zien, hoe pijnlijk het punt van onze identiteit ligt.

Tegelijkertijd is er een reactionaire ruimheid van kerkelijk denken en handelen naar verschillende kanten. Op zichzelf is dat een verademing tegenover het kerkelijk isolement waar we zo lang in opgesloten hebben gezeten. Maar ruimheid alleen schept geen identiteit. Het is toch wel fijn te weten, wie je zelf bent, als je met anderen samenwerkt. Je moet namelijk in de samenwerking iets te bieden hebben. De anderen moeten beter van je worden. Ze worden niet beter van onze frustraties.

Opbouw heeft het zich nu de laatste tijd tot taak gesteld, aan deze verlegenheid iets te doen. Daarbij mag niet gerekend worden op overhaaste bijval. Het is al mooi als er naar geluisterd wordt. Als het om deze reden op de Opbouw-dag een beetje stilletjes was rondom het redactiebeleid, kan iedereen daar vrede mee hebben.

★ ★ ★

Kerkelijk Leven

Maar er is nog iets anders. Als ik me niet vergis, zijn er lezers, die het Opbouw nogal kwalijk nemen, dat er de laatste tijd wel eens iets polemisch in geschreven wordt. En dat is dan geen polemieke naar buiten toe, maar binnenwaarts.

Aan polemieke over de grenzen zijn onze mensen wel gewend. Wij vrijgemaakten zijn ons daar in het verleden overmatig aan te buiten gegaan. Het was ook veelszins de strijd naar buiten die ons aan een gevoel van saamhorigheid hielp. Totdat het niet langer verborgen kon blijven dat de vrijgemaakten ook onderling het niet in alles met elkaar eens waren. En met dezelfde scherpe wapens als die in de strijd naar buiten toe dienst gedaan hadden, gingen we toen elkaar bestoken. Daar is toen kerk-scheuring van gekomen. Sindsdien associëren de mensen polemieke met kerkscheuring. „Moeten we dan nog verder snipperen?” — vragen zij zich verbijsterd af, als ze maar in de verte iets van polemieke ruiken. Begrijpelijk.

Opbouw wil nu laten zien, dat polemieke in de zin van respectvolle gedachtenwisseling met buitenstaanders en medestanders mogelijk moet zijn. Daarvoor moeten dingen geleerd en afgeleerd worden. Om iets te noemen. Polemieke is niet de christelijke variant van het spaanse stierengevecht, waarin voor het oog van een hysterische menigte of de stier of de toreador buiten gevecht gesteld wordt. Polemieke is niet, of — voorzichtiger gezegd — behoort niet te zijn de geestelijke evenknie van het harder wordende voetbal. „Wie niet polemiseert, is niet bekeerd”, zei Klaas Schilder destijds in een puntig, misschien wel te puntig gezegd: Ik zou hem in zoverre willen bijvallen, dat polemieke inderdaad iets met bekering te maken heeft. „Zet, Heer, een wacht voor mijne lippen” — zoals de oude berijming van Psalm 141 zingt. Laat de inkt van mijn ball-point niet té gemakkelijk vloeien. Want je insinueert zo gauw. Je bent er zo snel bij, de ander kwade bedoelingen toe te schrijven. Je trekt uit iemands woorden te haastig conclusies waarvan de liefde behoorde te weten, dat ze onzinnig zijn.

★ ★ ★

Maar als het dan zo moeilijk is, waarom doe je het dan? Is het wel nodig? We zijn toch veel te klein geworden om de vinger te leggen bij onderlinge verschillen?

Hier raak ik aan het meest zere punt. De zaak is dat wij moeten leren met verschillen om te gaan. Daarin zijn wij niet erg bedreven. Wij blazen verschillen op of wij verdoezelen ze. Maar ze gewoon

signaleren en er dan een rustig gesprek over trachten te voeren, nee, daar zijn we niet sterk in. We worden dan zenuwachtig omdat we menen, dat we om samen kerk te zijn, het over alles eens moeten wezen. Hetgeen gelukkig niet waar is. Ook bij verschil van mening op allerlei onderdelen, kun je wel degelijk eensgezind zijn, „één in liefdebetoon, één van ziel, één in streven” (Philipp. 2:2). De periode van het opblazen van verschillen ligt achter ons. We zijn allemaal geschrokken van de ongelukken, die dat geeft. Nu zijn we in de reactie van het verdoezelen terecht gekomen. Alsjeblieft, zwijg over verschillen! We kunnen ons geen nieuwe debacle veroorloven! Zo bouwen we eenheid op angst. Maar eendracht uit vrees is niet te vertrouwen, zei de wijsgeer Spinoza.

Wij moeten met verschillen leren omgaan. Ik voor mij vind het helemaal niet zo vreemd, dat in deze verwarrende tijd christenen onderling aarzelen over de antwoorden, die gegeven moeten worden op vragen die men stelt. Ik denk, dat zelfs de juiste vragen alleen maar langs de weg van echte discussie boven tafel kunnen komen. Het zou gewoon verdacht zijn, wanneer wij, die toch ook weer niet zo'n kleine groep zijn, op alle vragen dezelfde antwoorden zouden geven. Men zou dan terecht kunnen betwijfelen of de vragen wel echt gehoord en de antwoorden wel heus overdacht zijn. Verschillen hebben soms hun nut. „Wenn ihr im Suchen euch trennt, wird erst die Wahrheit erkannt” — gescheiden zoeken doet de waarheid vinden (Schiller). Je moet natuurlijk met zo'n woord geen loodzware toepassingen gaan maken, maar dit is wel waar: als we allemaal in één zelfde schoolbank gaan zitten, worden we meer gedruild dan gevormd.

★ ★ ★

Ik heb nu de indruk dat de vrees die ik signaleerde ons op de Opbouw-dag parten gespeeld heeft. Ach, en dan zijn er ook wel dingen die die vrees begrijpelijk maken en versterken. We zijn allemaal door wat we hebben meegeemaakt en door de spanning van de tijd, die we beleven, zo geagiteerd en gauw geprikkeld. Hebben we onszelf wel in de hand? Je loopt ergens warm voor en daar ben je blij om, maar tegelijk bang, dat een ander vindt dat je te warm loopt. Zijn we niet allemaal gemakkelijk te bezeren? Echt niet enkel als vrijgemaakten, maar ook als christenen, als Nederlanders, als westerlingen. We worden toch aan alle kanten bestookt door kritiek? Is dat een sfeer voor een rustige discussie? „Laten we het onderling tenminste mooi houden, zo lang er nog van een 'onderling' sprake is.”

Maar dan is er nog een factor, waarvoor minder begrip valt op te brengen. Wat laten wij elkaar verbazend gemakkelijk los! Is dat misschien de keerzijde van eendracht uit vrees? Er behoeft soms maar een kleinigheid voor te vallen, of broeders, zelfs vrienden, kijken elkaar niet meer aan. „Ben ik dan uw tegenstander geworden, u de waarheid zeggende?” vraagt Paulus aan de Galaten (4:16). Ja, als het maar de waarheid was, hoor ik terugkaatsen. Maar we nemen toch van elkaar aan, dat we

de waarheid bedoelen te dienen? Nog eens, we hebben niet geleerd, om te gaan met verschillen. Wanneer we ons over de binnenverbanders verbazen dat ze zo snel hun eigen verleden hebben vergeten en tot synodalisme vervallen zijn, laten we ons dan ook eens over onszelf verwonderen, dat verdraagzaamheid en genuanceerdheid onder ons nog zo weinig voet aan de grond gekregen hebben. En we hebben daar nog wel zo voor gepleit.

Eerlijk gezegd, heb ik de Opbouw-vergadering niet erg ervaren als een dag van ons kerkvolk, maar meer als een dag van gelijkgezinden. Niet naar aantal, maar naar samenstelling van de bijeenkomst heb ik er te veel gemist. Opbouw moet geen partij-blad worden en de Opbouw-vergadering geen fanclub-meeting. Ik zie het als een mislukking van het redactiebeleid, wanneer de bedoeling niet overkomt, dat wij een broederlijke discussie met allen willen. Want er is veel waar we het over moeten hebben met elkaar.

Pastorale notities

Bijzondere gunstelingen van de HERE

God heeft al zijn kinderen lief. Zij mogen zich zijn gunstgenoten weten. Maar God heeft niet allen evenveel lief.

Van sommige kinderen van de HERE weten we dat ze op bijzondere wijze in zijn gunst stonden.

De profeet Nathan werd opzettelijk door de HERE tot David en Bathseba gezonden, na de geboorte van hun tweede kindje, met de boodschap dat ze dit jongske Jedid-Jah moesten noemen. Jedid-Jah betekent 's HEREN lieveling. Gods bijzondere gunsteling.

De profeet Daniël werd in de openbaringen die hij ontving van Gods wege toegesproken: 'Daniël, gij zeer gewenste man'. Met andere woorden: Daniël, gij zijt zeer geliefd. Hetzelfde treft ons ook van sommigen in het Nieuwe Testament.

De Heer Jezus had Maria, Martha en Lazarus van Bethanië lief en daarom logeerde Hij graag onder hun dak. Van de twaalf discipelen die Jezus tot zijn apostelen had uitverkoren waren er drie, Petrus en Jacobus en Johannes, die altijd dicht bij Hem waren. En van deze drie was Johannes de bijzonder geliefde. Hij wordt in het Evangelie genoemd: de discipel dien Jezus liefhad, Zo is het nu nog.

De HERE kent degenen die de Zijnen zijn. God heeft de rechtvaardigen lief. Maar is is onderscheid. In de liefde welke de HERE al zijn kinderen toedraagt, openbaart zich ook zijn vrijmachtige, verkiezende genade. En het is rijk om op te merken, dat onder de vele gelovigen enkele bijzondere gunstelingen van de HERE zijn.

Het zijn die mannen en vrouwen in wier leven, evenals bij Paulus, God als 't ware al zijn goedertierenheid en barmhartigheid openbaart: met bijzondere blijken van Gods liefde begunstigd; met bijzondere genadegaven versierd; met bijzondere ootmoed bekleed; met bijzondere godsvrucht en inzicht in goddelijke zaken begiftigd.

Deze uitnemend geliefden bij de HERE mogen ons tot heilige jaloersheid bewegen. Wij misgunnen hun die rijke liefdeblijken niet.

Het prikkel ons te meer om óók die liefde des HEREN te zoeken. Óók zulk een gunsteling van de HERE te mogen zijn en steeds meer te mogen delen in de liefde van onze bemelse Vader.

B. Telder, Bilthoven

H. DE JONG — AMSTERDAM

HET GEWETEN

„God is meerder dan het hart”
1 Joh. 3 : 20

Als het Schriftwoord van onze tekst het hier over het hart heeft — „indien ons hart ons veroordeelt” — mogen we daarvoor ook wel het geweten invullen. De bijbel heeft het woord 'geweten', maar gebruikt ook het woord 'hart', voor hetzelfde.

Dat wij een geweten hebben, is een goede zaak. Maar ik ben toch bang, dat niet iedereen dit aanstonds met mij eens is. Vooral niet onder degenen, die kerkelijk zijn opgevoed. Die hoor ik nogal eens mopperen op het geweten. Dat is die instantie, die er voor zorgt, dat je eigenlijk altijd in angst zit, dat je niet tot onbekommerde vreugde kunt geraken, dat je geremd bent en moeilijk voor jezelf. Vooral jongelui hoor ik nogal eens zeggen, dat ze niet zo blij zijn met hun geweten. Het christelijke geweten, dat ze hebben meegekregen uit hun opvoeding, zet overal een domper op.

Nu zijn zulke stemmen natuurlijk gemakkelijk tot zwijgen te brengen. Bijvoorbeeld zo: Wou je dan soms zonder geweten door het leven gaan? Heb je je wel eens ingedacht wat het betekent een gewetenloos mens te zijn? Gewetenloze lieden zijn mensen die God niet vrezen en geen mens ontzien. Dit is inderdaad een stevig argument, dat 't nut van het geweten voldoende aantoonst. Het is een argument als een wals; je komt er volkomen plat onder vandaan. Daarom zullen we 't niet gebruiken. Want degenen die zo mopperen op het geweten, willen echt niet gewetenloos leven.

Eigenlijk gaat hun protest niet tegen het geweten, maar tegen de opvoeding, die dat geweten vorm gegeven heeft. Niet alleen of zelfs niet in de eerste plaats de opvoeding thuis, maar de opvoeding zoals daar uiteindelijk van de kerk uit leiding aan gegeven was. Die kerkelijke opvoeding, die dan verder ook de gezinsopvoeding bepaalde, heeft die het geweten niet te krap afgesteld, heeft die er niet een werktuig van overprecisie van gemaakt? Zodat wij bij letterlijk alles wat we doen een kwaad geweten hebben. En daarom, in het psychische, gehavende en verdraaide mensen zijn, met een ongezonde zelfaandacht, die onzeker maakt. Ga maar eens met psychiaters praten. Die kunnen u vertellen, van de mens-verwoestende invloed die met name het christelijk gevormde geweten hebben kan.

Hier moet ik eigenlijk een verzuchting slaken. Wat erg toch, dat zoiets moois als het geweten een kracht ten kwade kan worden. Staan we hier niet voor iets demonisch? De toelag van de boze is immers altijd geweest het mooie lelijk te maken. Want nog eens: hoe mooi is niet het geweten, de stem in het hart die een nagalm, een echo is op de stem van God. En dat dan door de boze misbruikt! Maar natuurlijk mogen we hiermee niet volstaan, met die verzuchting. We kunnen de duivel niet als excuus gebruiken. Dat overtuigt niet. We moeten eerlijk nagaan, waarin we in onze eigen menselijke verantwoordelijkheid gefaald hebben.

Laten we eerst eens vragen, wat het geweten eigenlijk is. Ik gaf al een typering: nagalm van de stem van God. Om er een beeld bij te gebruiken: Het geweten is een horloge, dat voortdurend naar radiotijd moet worden bijgesteld. De radiotijd is dan de openbaring, de Bijbel, Gods Woord. Regelmatige, biddende omgang met Gods Woord houdt het geweten op pijl, laat het zuiver lopen. Maar zoals een horloge kan achterlopen en voorlopen, zo ook het geweten.

Dat het kan achterlopen, dat wil zeggen, dat het geweten tekort kan schieten, dat het te laat kan gaan spreken, wisten we al. Ik zou zeggen, dat weten we al te goed. Daar ligt het gevaar voor ons ook niet. We hebben er meer last van dat 't voorloopt, dat 't er zo gauw bij is om als een

wekker in ons binnenste af te lopen, dat 't ons veroordeelt op punten waarop de bijbel ons niet veroordeelt. Op dat punt moeten we ingaan. Daar doet 't zeer.

Laten we eens een voorbeeld nemen. Het betreft de wereld van de vrouw. De oudere vrouwen onder ons zijn opgegroeid met de stelregel: een vrouw mag niet met lege handen zitten. Ze doen dat dan ook niet en hebben een slecht geweten als ze gedwongen zijn om stil te zitten. Daar heb je nu het geweten in al z'n hinderlijkheid.

Is dat nu werkelijk vanwege dat hoofdstuk in de Bijbel, Spreuken 31, dat de lof van de deugdzame huisvrouw bezingt? En daarbij zegt van de vrouw: haar lamp gaat des nachts niet uit? Is het dan een wonder dat er vrouwen zijn, die een hekel aan dat hoofdstuk hebben, omdat 't hun een norm voorhoudt waar ze nooit aan toekomen? Hoeveel vrouwen zijn er niet door dit stukje bijbel achterna gezeten. Er is hier ook werkelijk mee getreiterd. Zoals zoveel bijbelgedeelten misbruikt zijn om er andere mensen mee te plagen en lastig te vallen.

Laat ik u dan vertellen, dat Spr. 31 geen zweep is over het leven vande vrouw. Veeleer een goed advies. Het gaat in dat hoofdstuk namelijk over de vrouw, die uit de kleine kinderen is en daardoor de handen vrij krijgt om zich op ander gebied nuttig te maken. In dit geval in het economische, wat voor een boerin — want de meeste vrouwen uit het O.T. zijn eigenlijk boerinnen — niet zo vreemd is. Nu hoeven we dat boerin-zijn natuurlijk niet over te nemen, maar de algemene gedachte is zeer bruikbaar. Zie als vrouw naar een nuttige tijdsvulling om, als de drukte in het gezin begint af te nemen. Pas er dan voor op dat je niet in de maalstroom van de zinledigheid terecht komt. Van een kletspraatje hier en een sherrytje daar. Misschien dat het bedrijf of de baan of het ambt van je man je zulk werk in de schoot werpt, maar misschien dat je ernaar moet zoeken en dat er vindingrijkheid aan te pas moet komen, maar hoe dan ook: zo wordt Spr. 31 een stuk bevrijding, een nuttig advies, inplaats van een zweeps slag over het geweten. En wat die lamp betreft: laat die 's nachts gerust uitgaan. En dat geldt ook voor de man, want ook zijn geweten is overgevoelig op 't punt van de arbeid.

Ik vind dit een goed voorbeeld van de waarheid, die onze tekst zo puntig onder woorden brengt: God is meerder dan het hart. God is meerder dan het geweten. En ook Gods Woord is meerder dan het geweten. Wat God van de arbeid vindt is meerder, mooier, evangelischer dan wat het geweten van de arbeid gedacht heeft.

Wat is dat meerdere van God? We zullen bedenken, dat dit woord staat in de eerste brief van Johannes, die ook dat stralende woord heeft: God is liefde. In die liefde is het meerdere gelegen. Ons hart, ons geweten, daarvan kunnen we niet zonder meer zeggen dat 't ons liefheeft. Niet omdat 't ons veroordeelt. Daarin kan wel degelijk liefde steken. Maar ons geweten, juist ons sprekende geweten, kan zo gemakkelijk een instrument voor de boze zijn. Hij is er op uit, om ons door ons sprekende, veroordelende geweten bij de vreugde vandaan te halen. Zijn tactiek is om het geweten te laten doldraaien door overbelasting.

Zoals bij Kaïn. Zijn geweten sprak. Na de moord op z'n broer. Maar de boze kreeg greep op dat sprekende geweten. „Mijn zonde is te groot dan dat ze vergeven zou kunnen worden”. Daardoor zwierf Kaïn van God weg. Zoals ook Judas, zijn geweten sprak na het verraad van zijn Meester: „ik heb gezondigd, onschuldig bloed verraden”. Maar de duivel zat achter het stuur van zijn geweten en joeg hem de afgrond in.

Indien ons hart ons veroordeelt — dat is dus een gevaarlijke situatie. Daar kan de duivel zich in nestelen, in dat veroordelende hart. Niet dat 't dan altijd de kant van Kaïn of Judas op gaat. Maar ook voor de gewone dingen kan de duivel zijn hoofdkwartier opslaan in ons sprekende geweten. Dat is verraderlijk genoeg want wie zoekt hem daar nou? Maar dat is juist z'n kracht.

Daar hebben wij mee te stellen. Hij weet, dat hij christenen, juist christenen met hun nauwgezet geweten, in de angst kan drijven. Hij gebruikt daarvoor zelfs ook het bijbelwoord dat hij verdraaid uitlegt. Want dat hij het Woord van God verdraaid kan uitleggen, weten we al uit het paradijsverhaal. En uit de verzoekingsgeschiedenis.

Wat het geweten nodig heeft, is daarom de levende omgang met God en de biddende oriëntatie op zijn Woord. Anders blijft het geweten binnenwerelds gevangen. En omdat de duivel de overste van deze wereld is, maakt hij zich dan van het geweten meester. Hij laat het doldraaien. Gebruikt daarvoor flarden van bijbel-kennis en Gods-kennis, resten van het besef van goed en kwaad. Maar hij maakt daar een verward geheel van, zodat het geweten dat daarmee werkt, een zieke indruk maakt.

En hij bereikt zo, dat de moderne zielszorg, medisch en pastoraal, adviseert om dat geweten maar weg te doen als een waardeloos horloge, dat toch nooit de juiste tijd aangeeft. Weg ermee! Ontremming wordt op alle gebied het grote parool.

En, eerlijk gezegd, als de bijbel dicht gaat, ont-aardt het geweten ook tot een moralistisch instrument, waarvan je op gegeven moment moet zeggen, dat 't onbruikbaar geworden is. Het heeft er dan een boosaardig plezier in gekregen om ons, hoe dan ook, te veroordelen. Het is niet meer uit op ons behoud.

God evenwel is meerder dit hart, en Gods Woord is meerder dan dit geweten. God namelijk, zo voegt de apostel er aan toe, heeft kennis van alle dingen. En dat laatste lijkt dan bepaald niet geruststellend — God heeft kennis van alle dingen? Moet dat niet helemaal tot paniek leiden? Stel je voor, als je dat van enig mens moest zeggen, dat hij alles van ons weet. Die ander, die naaste zou dat nooit tot ons heil gebruiken. Hij zou er ons heel gemakkelijk mee kunnen chanteren. Ook zonder het direct te willen, zou hij het toch doen. Maar God heeft kennis van alle dingen en de apostel zegt dat zomaar rustig en gelijkmoedig, alsof hij een grote troost uitspreekt. En werkelijk, dat doet hij ook. Dat is ook een troost, dat God alle dingen weet. Want God is liefde. Hij kent ons in liefde.

Weet u wat dat betekent? Hij graaft net zo lang in ons (en Hij graaft daarbij door alle vieze modder in ons binnenste heen), Hij graaft en zoekt net zo lang, totdat Hij bij ons de nieuwe mens in Christus vindt. Die wil hij vinden en daarom vindt Hij die ook. Hij weet alles van ons, maar wat Hij wil weten is, dat wij Hem liefhebben en zo wil Hij ons kennen.

Hierop heeft Petrus zich beroepen bij de zee van Tiberias. U weet wel, toen de Meester die vraag tot driemaal toe stelde: Simon, hebt gij mij lief? Een **gewetensvraag**, nietwaar? En als de Here deze vraag aan Petrus herhaalt, wil Hij hem en ons allemaal laten voelen, dat Hij door veel modder moet waden om bij de nieuwe mens in ons te komen. Als dit tot Petrus doordringt, wordt hij bedroefd en tegelijk blij en zegt: Here, gij weet alle dingen. Gij weet dat ik u liefheb. Hier beroept Petrus er zich op, dat de Here, die alles van ons weet, tenslotte alleen maar dit van ons wil weten: dat wij Hem liefhebben; over de rest gaat zijn vergeving.

Blijkt hier nu niet, dat God meerder dan ons hart is? In zijn liefdevol kennen van ons is Hij de meerdere van ons hart. In Christus is zijn liefde zo ontstellend rijk over ons. Vanwege deze liefde mogen we ergens laconiek met onze zonden omgaan. Ze zijn niet zo erg interessant. Het is niet eens nodig dat wij ze allemaal weten. Veel fouten die we maken, ontgaan ons zelfs en dat mag ook zo blijven. Ik weet wel, dat dit wat ik nu zeg, afschuwelijk misbruikt kan worden. Tot oppervlakkigheid. Ik zeg ook nadrukkelijk, dat als we op concrete schuld stuiten in onszelf, het dan zaak is, dat we er de bloedig serieuze kant mee opgaan. Maar al die verborgen zonden? Daar in gaan wroeten? Dat is het werk van een geweten, dat opgehitst is door de duivel, de mensen-moordenaar van den beginnen.

Ik kom teveel christenen tegen, die maar bij één zinnetje leven: **dat mag niet**. Deze mensen zijn ziek aan het geweten.

Aan deze zieken geef ik niet de raad, dat zij het geweten maar als een soort blinde darm moeten laten wegnemen. Want met remeloosheid kan de nu levende generatie haar eindje misschien nog wel halen. Maar de volgende zit dan pas goed met de brokken.

Nee, oriënteer je met je geweten weer opnieuw op God en zijn Woord. Zij zijn meerder dan het hart. Zij zijn ook milder dan het hart. Zij halen ons ook op tijd bij ons zelf en bij onze ongezonde zelf-aandacht vandaan. Zij stellen ons in de ruime wereld van het komende koninkrijk, waar de liefde regeert. Ze maken ons blij met de zekere toekomst van Jezus Christus en genezen zo het geweten. Ze nemen het niet weg, ze genezen het.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

Een nieuwe lente

Na een lange, veel te zachte, winter is het voorjaar aangebroken. Had u er ook weet van? Springt ook uw hart op van vreugde, om het reis dichtertelijk te zeggen? Houdt u ook van een korte maar hevige winter? Toch liever dan dat kwakkelen tussen vriezen en dooien, nietwaar? Een strenge winter, met forse temperatuurdalingen, betekent veel minder ongedierte, zegt de boer. Een kwakkelwinter, als die we nu te boven zijn, geeft direct zijn neerslag op de komende oogst.

Tussen haakjes: u weet, wat kwakkelen eigenlijk is? Eigenlijk waggelen. Ook sukkelen, vaak licht ziek zijn. Dus ook veel naar de dokter lopen. Of de dokter vaak zien komen. Een kwakkelwinter is dan ook een niet doorzettende winter, waarin het kan vriezen, kan dooien. Het Noorse kvakla betekent eigenlijk knoeien.

Maar voorlopig hebben we de voordelen van die kwakkelwinter: er zijn zoveel insecten en ander ongedierte, dat de vogelstand in weelde baadt. Er zijn wel twee maal zoveel zangvogels in onze tuin als anders. Want is het voedsel schaars, dan verdedigen merels hun broedgebied bij het leven af. Maar nu zitten er twee merels in de rhodo's en een paar zanglijsters zaten in een jonge spar naast de garage. De laatste zijn verjaagd — door de gaaien natuurlijk. Die schurken hadden het broedende wijfje ontdekt, vanuit een hoge boom, vanwaar ze altijd de omgeving afspieden. En nauwelijks ging het bruine wijfje fourageren, of de gaaien haalden haar vijf eieren even weg.

De nestkastjes zijn dit jaar tot vijf uitgebreid en worden alle bewoond. Een paar ringmussen (gewone mussen zie je hier nooit), een paar koolmezen en een zwarte mees. Een paar spreeuwen hebben zich gemeld (die zie je hier ook zelden) maar keurden alle nestkastjes af. Gelukkig maar, want het zijn opvreter, zegt de vereniging tot bescherming van vogels. Die het weten kan.

Dan zit er een pimpelmees in tweevoud te broeden. Dát zijn grappige vogeltjes! Een licht kopje, met aan weerszijden een zwarte streep van de snavel over het oog naar de nek. Net een masker. Een van de pimpel-

mezen komt nu en dan aan het raam kloppen. Zeker een uitnodiging om samen te pimpelen, meent HKH. De staartmees is er ook, in volle lengte en elegantie. Ja, we zien vaak vijf soorten mezen. En twee soorten kwikstaarten, drie soorten spechten broeden en lachen in de naaste omgeving.

In een taxis van nog geen el hoog zit een roodborstje te broeden. Het vliegt pas op, als je er lang bij staat te kijken. Dan komen zes blauw-groene eitjes te zien. Stoor haar verder maar niet.

Een heggemus is tegen een van de ramen gevlogen; bleef dood liggen. Dat is erg jammer en nauwelijks te voorkomen. De vorige maand vloog een heggemus tegen het raam, maar herstelde zich en kwam in een half uur weer op de wieken. En waarom die naam heggemus eigenlijk? Weet u het? De heggemus wil graag in heggen zitten en lijkt op een mus. Maar aan zijn fijne snaveltje zie je op een afstand, dat hij een insecteneter is; in tegenstelling tot zijn huiselijke naamgenoot, die met een korte dikke snavel zaden kan breken.

Dan zit er altijd wel een tiftjaf of een fitis in de struiken. Ze zijn voor ons amateurs bijna niet te onderscheiden, maar aan een eierdop was te zien, dat de fitis een tiftjaf was. De tuinfluiter laat zich meer horen dan zien: in een eindeloze volzin, met allerlei komma's, bijzinnen en accenten, prevelt hij zijn parlando uit in een boomtop — tot hij ademloos zwijgt.

Zo zit er meer kleingoed. We wonen in een zangvogeltrek, hetgeen een erg bevoorrecht plaatsje op onze volgebouwde vaderlandse bodem betekent; daarom kennen we de sijs en de kneu, de vinkensoorten zo goed als de winterkoning, de gekraagde roodstaart en nog wat. Voor twee jaar nestelden hier een paar goudhaantjes; bij ongeluk waaide het nestje met een ongelooflijk klein eitje er in op de grond. Zo'n vogeltje weegt maar 2 gram.

Enkele malen hebben vrienden, echte vogelkenners, in de vakantie op ons huis gepast. Ze lieten telkens een gecalligrafeerde lijst met 30 tot 40 waargenomen vogelsoorten achter.

De duiven willen het weten, dat ze er zijn. Vooral de houtduif laat zijn mysterieuze klanken graag horen in het hoge bos achter onze tuin. De tortel is er ook, alsmede de Turkse tortel. Ze komen 's morgens aan de vijverrand baden en drinken. Zeer tot ongenoegen van de goudvissen, die daar eigenlijk voor hun rust wonen.

—o—

Deze week kwamen de berken in het blad. Teer, doorschijnend, smaragdgroen. De lariks was al een week eerder op kleur; die heeft een eigen groen, het lariksgroen. De bruine beuk stond dagen te aarzelen, of

W. G. VISSER — UTRECHT

Het boek Daniël

DANIËL 4 (vervolg)

Een verlossend woord

Evenals Jona, die de opdracht kreeg te prediken tegen de grote stad Ninevé, heeft ook Daniël begrepen, dat een oordeelsaankondiging gegeven wordt met de bedoeling in de weg van bekering nog aan het oordeel te ontkomen. Zo is het ook door de HERE gezegd: „Het ene ogenblik doe Ik over een volk en een koninkrijk de uitspraak, dat Ik het zal uitrukken, afbreken en verdelgen; maar bekeert zich dit volk waarover Ik een uitspraak deed, van zijn boosheid, dan zal Ik berouw hebben over het kwaad dat Ik hun dacht aan te doen” (Jer. 18 : 7). Maar heel anders dan Jona, die weigerde zijn opdracht uit te voe-

ren, omdat hij maar al te graag de ondergang van Ninevé wilde aanschouwen, voegt Daniël aan zijn droomuitleg, waarin voor Nebukadnezar het onheil wordt getekend, een welgemeende raad toe, waarin de weg van de verlossing wordt gewezen. Hij heeft wel heel goed begrepen, dat het zien opdagen van de ondergang van een vijand, nooit oorzaak mag zijn van leedvermaak. In zijn woorden straalt al door, wat Jezus ons heeft geleerd: „Hebt uw vijanden lief en bidt voor wie u vervolgen” (Matth. 5 : 45). Hij is goed op de hoogte van de ongerechtigheid die de koning heeft bedreven en van zijn schromelijk tekort in het betonen van erbarming over ellendigen, maar hij geeft de welgemeende raad zich van het kwaad te bekeren, met de belofte dat opvolging van deze raad verlenging van

rust met zich kan brengen. Zo is toch de wil des HEREN. „Zou Ik een welgevallen hebben aan de dood van de goddeloze? luid het woord van de Here HERE. Niet veeleer hieraan, dat hij zich bekeert van zijn wegen en leve?” (Ez. 18 : 23).

De stad van de mens

Een jaar lang liet het oordeel op zich wachten. Toen wandelde Nebukadnezar op het dak van zijn koninklijk paleis in Babel; hij overzag de stad en zei: „Is dit niet het grote Babel, dat ik gebouwd heb tot een koninklijke woonstede door de sterkte mijner macht en tot eer mijner majesteit?”. Het is niet verwonderlijk, dat hij zich trots voelde bij het zien van Babel, het sieraad der koninkrijken, de trotse luister der Chaldeeën. De opbouw van dit machtige rijk met de geweldige stad, is bijna geheel het werk geweest van deze ene koning. Wie leest wat er door de deskundigen over deze oude stad te vertellen is staat versteld van alles wat Nebukadnezar tot stand heeft gebracht. Toch doet het wat vreemd aan, dat deze man gestraft wordt, niet om het kwaad dat hij anderen heeft

aangedaan, maar om zijn zelfroem. Niet slechts bouwer van Babel, maar ook afbreker van veel dingen is hij geweest. „Is dit de man, die de aarde deed sidderen, die koninkrijken deed beven; die de wereld tot een woestijn maakte en haar steden afbrak; die zijn gevangenen niet naar huis liet keren? (Jes. 14 : 16, 17). Is nu de roem op wat hij gebouwd heeft, een waarlijk grootse prestatie, erger dan al wat hij heeft gedaan tot verwoesting en verdrukking? Is bouwen groter kwaad dan breken? Laten we eens zien wat de Bijbel ons vertelt over stedenbouw. Het is, meen ik, veelzeggend, dat Kaïn genoemd wordt als de eerste bouwer; hij werd de stichter van een stad en noemde deze stad naar zijn zoon Henoch. Daar is een mens, die zich bedreigd weet en die eigen veiligheid wil waarborgen. Dat is toch wel allereerst de bedoeling van een stad; bescherming tegen dreigend kwaad, muren rondom tot wering van gevaar. De stedenbouwer is de mens die niet schuilt bij God, maar die met eigen handen zich een schuilplaats verschaft. Een tweede komt daarbij: in herinnering doen blijven van de naam; de mens die aan het sterven is prijs gegeven leeft voort in zijn geslacht en dit geslacht, dat ook

hij zou uitkomen of niet; de knoppen zwollen dagelijks een beetje. Op een zoele avond wisten wij, dat de beuk morgen in oranjebruin zou zijn uitgekomen. En ja hoor. Een week later stond hij volop in bloei; zo iets zie je maar twee dagen in het jaar, geloof ik.

Verschillende rhododendrons staan al in bloem. Ook een laurierachtige struik voor mijn raam staat met een wit bruidsboekje tegen me te wuiven, terwijl ik schrijf. Er staan een paar heideboompjes bij het gazon, waarvan één kostelijk staat te bloeien. Ze heten in het Frans bruyère en dat is een gek verhaal.

Volgens het woordenboek is bruyère niet anders dan heide of heidekruid. Maar u kent de Franse bruyèrepijpen wel? Die worden gemaakt in een piepklein dorpje in Zuid-Frankrijk, dat helemaal leeft van de pijpen-industrie, handwerk natuurlijk. Blijkt me daar dat het heideboompje een knol kan vormen van erg hard hout; waaruit pijpen worden gedraaid. Wist u het? Men maakt de meest uiteenlopende koppen, vaak met herkenbare gezichten, van zeer betaalbaar tot zeer onbetaalbaar. Tot zo ver het heideboompje.

De gekweekte heide bloeit eigenlijk van januari af het hele jaar door. Altijd zijn er wel witte of paarse of rose partijen heide. Want het is zo fijn, als de tuin ook in de winter het aanzien waard is. Daarom beperken we ons niet tot bloemen, maar zoeken ook een kleurige heester, een ribes bijvoorbeeld, en een paar groen blijvende struiken als cotoneaster en laurier, mini-naaldboompjes, taxis en ander kleurig kleingoed.

Dat is niet kostbaarder dan wanneer u in eenmaal uw tuin volbouwt. Het is juist zo aardig, om zelf wat stekjes te kweken en zo de boel uit te stoeien. Van een heidepol kunt u na enige tijd wel vier stuks maken. En zo is de opbouw van uw tuin een stukje amateur-architectuur. U kunt, door reliefwerking, door contrasten in vorm, kleur en grootte, door te zorgen voor continuïteit, door gebruikmaking van hoogteverschillen, een boeiend avontuur van uw tuin maken. Er zijn leuke handboeken voor. U kunt met niet te veel kennis beginnen; de kennis komt vanzelf wel als u er aardigheid in hebt. Ieder wil graag een eigen leuk tuintje hebben, waar hij zijn vrije tijd, zijn natuurliefde, zijn creativiteit aan kwijt kan. Ieder bouwt zo zijn eigen paradijsje; weet u dat ook een miniparadijs al schoon kan zijn?

Een vijvertje — al is het maar een vierkante meter — met wat waterplanten, kroos en goudvisjes. Daar omheen doorn- en bessendragende heesters. U kunt er zeker van zijn, dat u 's morgens alle vogels uit de buurt op bezoek krijgt. Ze wassen zich, drinken uit de vijver. Ze azen op bessen. De doorns schrikken roofvogels af; ze voelen zich beschermd bij u. Kunt u voor de vijver een bescheiden gazonnetje aanleggen, dan wel een rand, een boarder zagezegd, aanleggen, vol planten en bloemen. Bij een grotere tuin niet alles ineens inrichten natuurlijk. Beter is elk half jaar een plan voor de toekomst te maken. En uitvoeren

ook. Een schrift met schetsen en aantekeningen aanleggen. Wat u vandaag ziet als fout, legt u vast en verbetert het dit najaar. Het is voor veel planten goed, zo eens te worden verzet. Nieuwe opstellingen geven een nieuw gezicht. En als u dat lang genoeg volhoudt is uw tuin steeds meer een feest.

—o—

Over volhouden gesproken. Kent u het verhaal van die rijke snoodaard, die een duur huis bouwde naast een Engels kasteeltje? Hij kon zijn gazons niet half zo mooi krijgen als zijn adellijke buurman. Daarom vroeg hij tenslotte: hoe krijgt u die gazons toch zo fluwelig? Gebruikt u bizonder gras? Geeft u bepaalde kunstmest? Rólt u het zo vaak, dat uw gazons zo mooi zijn? — De buurman antwoordde: eenmaal per week het gras van Noord naar Zuid maaien en eenmaal van Oost naar West. De volgende week eenmaal van Zuid naar Noord maaien en eenmaal van West naar Oost. — De rijkard deed het. Na drie maanden sprak hij zijn baron aan en klaagde: het haalt nog niets uit, dat recept van u! — Volhouden, sprak de baron, volhouden. — Hoe lang? — Zo'n anderhalve eeuw op zijn minst, was het adellijke antwoord.

Maar uw tuintje kan binnen enkele jaren al een genoeg worden; en uitgroeien tot een feest. Over geuren gesproken: kent u de kamperfoelie, bijgenaamd geiteblad? Komt niet van Kampen, zoals de Kamper Ui, maar van Capri Folium. Nu weet u, wat geit in het latijn is. En herkent u de kamperfoelie aan de geur? Nu, dan de verschillende soorten azalea mollis! Ze bloeien nauwelijks een week, maar dan duizelt u ook van de bedwelmende parfums.

Zo. Tijdens het schrijven is de zon weggetrokken en is het gaan regenen. Want het weer is ongestadig, kwakkelig. Maar ook bij regen is de tuin prachtig. De kleuren zijn wat getemperd, de contouren nevelig. Maar als u nu uw regenjas aantrekt en een kleine wandeling maakt! Alles geurt ineens zo fijn, zo apart, zo voorjaarsachtig, zo lentelijk.

De aarde, die in het najaar scheen te sterven en daarna een doodsslaap leek te houden, is tot nieuw leven gekomen. De cyclus der getijden is heropend. Kunt u zich voorstellen, dat de mensheid vroeger op de gedachte van wedergeboorte, ja van reïncarnatie kwam?

David zong:

Gij bezoekt het land en verleent het overvloed,
Gij maakt het zeer rijk.
Gij kroont het jaar van uw goedheid,
Uw sporen druipen van vet.
De dreven, de heuvelen, de landouwen, de dalen,
zij jubelen elkander toe,
ook zingen zij.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

niet meer is dan een ademtucht, moet blijven voortbestaan in een monument, dat de eeuwen trotseert. De stedenbouwer is de mens die de dood trotseert door eigen prestaties. Wat mensen voortbrengen, moet een garantie worden tegen alle vergankelijkheid.

Na vele eeuwen komt Nimrod, de eerste machthebber op de aarde. Het begin van zijn koninkrijk was Babel, Erech, Akkad en Kalne, steden in het land Sinear. Uit dat land, trok hij naar Assur en hij bouwde Ninevé, Rehoboth-Ir, Kallah en Resen tussen Ninevé en Kallah; dat is de grote stad. Zo kent Genesis 10 ons de opkomst van heel de mensenwereld, die het meent wel zonder God te kunnen redden.

Dan komt de bouw van Babel, verhaalt in Genesis elf. Niet, zoals vaak wordt gezegd, de toren-

bouw van Babel, maar de bouw van de stad (vs 4, 5, 8). Zeker, de toren komt er ook bij, maar die is toch niet anders dan een accent op de stad, een verheffing van de mensennaam, die zij zichzelf hebben toegedacht. De HERE zelf zegt ons wat de mensen beogen: Idit is het begin van hun streven; Inu zal niets van wat zij denken te doen voor hen onuitvoerbaar zijn. De stedenbouwer, dat is de mens die alles kan, die zijn zwakke kracht tot in het oneindige vermenigvuldigt met behulp van door hem zelf bedachte en vervaardigde middelen.

Zelfs mensen, die hun eigen zwakte kennen en die kunnen weten dat ze slechts kunnen leven bij Gods beloften, kunnen zich door de stad van de mens laten overbluffen. „De steden zijn groot en hemelhoog versterkt”, zo hebben de verspieters gemeld en alle woorden van Mozes, Jozua en Kaleb konden het ontzag voor deze menselijke bouwsels niet wegnemen.

In het Babel van Nebukadnezar heeft de stad van de mens één van de hoogtepunten bereikt. Een geweldige stad, „die als bestemd scheen om eeuwenlang de heerse- res der oud-Oosterse wereld te zijn. Eerbiedwekkende versterkingen

waren aangebracht om alle aanvallen te kunnen trotseren. Alle hulpmiddelen der toenmalige krijgstechniek waren te hulp geroepen om de koningstad tot een onneembare vesting te maken. De wallen waren zo hoog, dat ze praktisch stormvrij waren; zo dik, (meer dan 7 meter!) dat geen ram er bressen in kon slaan; zo lang, (ongeveer 18 km!) dat geen leger ze ten enenmale kon omsingelen. Bovendien werden ze niet alleen beschermd door 30 torens, maar ook door brede grachten, waarvan de waterstand door een vernuftig systeem van sluizen kon worden geregeld. Eindelijk was er binnen in de stad nog een geweldig complex paleisburchten, van het overige gedeelte der stad afgesloten door een dubbele muur” (A. Noordtzij).

Is dit niet het grote Babel, dat ik gebouwd heb tot een koninklijke woonstede door de sterkte mijner macht en tot eer mijner majesteit? Dit woord klinkt in allerlei toonaard door de eeuwen heen. Openbaring 18 schildert deze grote stad, Babylon, de sterke stad. Dit Babel moeten we ontvluchten, willen we in haar plagen niet delen. Niet allerlei oorlogsgeweld, verdrukking en vervolging, hoe verschrikkelijk ook, maar al wat mensen bouwen

in eigen kracht en tot eigen roem, is de grote bedreiging. Veiligheid is alleen te vinden in de stad van God, gebouwd zonder mensenhanden, nederdalende van God uit de hemel. De stad met fundamenteën, waarvan God de ontwerper én de bouwmeester is. Hij heeft een stad bereid voor wie hun weg gaan steunend op Hem en op Zijn belofte; voor wie God zich niet schaamt hún God te heten.

G. VISEE — HAREN

Ons kerkboek

(3 slot)

'Liederen des verbonds'

Toch zijn er tegen het zingen van 'alleen maar' psalmen ook wel ernstige bezwaren, die bij mij in de loop der jaren gegroeid zijn. Ik meen nl. dat niet alle psalmen zonder meer geschikt zijn voor de eredienst van de christelijke gemeente. Ik schrijf daarover niet zonder enige geremdheid, want ik wil niet, vooral niet, aangezien worden voor een tegenstander van de psalmen in de eredienst of voor iemand, die de psalmen als 'maar oudtestamentisch' gering acht. Het tegendeel is waar. Het mooie van de psalmen is, dat ze — anders dan vele gezangen — niet zo zeer zingen over de mens in zijn godsdienst en vroomheid, maar over God, God en zijn volk, over de grote werken van God in de schepping en de verlossing. A. Janse heeft daar 'n veertig jaar geleden een mooi boekje over geschreven: De heerlijkheid der Psalmen als liederen des verbonds. Een boekje, dat ik nog graag ter lezing zou willen aanbevelen. Reeds de titel was een vondst, de beste typering van ons kostelijk Psalmboek, die ik ken. Alleen: juist die titel vraagt wel aanvulling. De psalmen zijn inderdaad liederen van het verbond van God met zijn volk, maar dan moeten we er bij zeggen; van het Horeb-

verbond. En dat is ook in vele psalmen speurbaar. Ze zingen van heel de oudtestamentische eredienst. Van de tabernakel en de priesterdienst, van de offers en de offerdieren, van brand- en slachten dankoffers, van heel de aaronietische bedeling van het verbond der genade. En we kunnen die liederen wel zingen, maar we moeten ze dan voortdurend vertalen. „Ik zal het brandaltaar doen roken van 't edelst vee uit kooi en stal; zo worden vet en merg ontstoken bij 't lieflijk rijzend lofgeschal. Het reukwerk zal zijn geur verspreiden, daar ram bij ram wordt aangebracht, 'k zal bok en rund ten offer leiden, opdat men z'u ter ere slacht". Het is een voorbeeld uit zeer vele. Ik herinner U nog aan het „Bindt d'offerdieren dan met touwen tot aan de hoornen van 't altaar." We kunnen dat wel zingen, maar als we zouden doen wat we zingen, dan zouden we zondigen: na de dood van Christus géén offers meer naar de wet van Mozes. We zingen in een taal, die door de geschiedenis van Gods eigen werken achterhaald is. We moeten ze permanent vertalen.

Maar er is nog iets. Ik denk aan de vloekpsalmen. Dat is een moeilijk onderwerp. Maar dat mag ons toch niet verhinderen er over te denken en er over te schrijven. Ik noem een enkel voorbeeld. Ik denk hier niet

aan die psalmen, waarin Gods volk of een enkel gelovige om verlossing bidt. En ik vergeet geen ogenblik, dat ook het nieuwe testament niet zo zoetsappig is als vele christenen schijnen te menen. De Here is iemand anders dan 'onze lieve Heer'. En ik ben het volkomen eens met een duitse broeder, die onlangs opmerkte, dat velen tegenwoordig ten onrechte slechts één geloofsbelijdenis kennen: 'Wir haben einen lieben Gott'. Maar dat is het punt niet. Het gaat om de vraag of wij heden om de oordelen Gods, die zeker komen, en waarover ook de Schrift van het nieuwe verbond spreekt, nog op dezelfde wijze kunnen en mogen bidden als de gelovigen van het oude verbond.

Laten we om te beginnen bedenken, dat onder ons niemand het zo dóet. Ook niet de man, die door dik en dun de vloek- en wraakpsalmen ook als voorbeeldige liederen en gebeden voor de christelijke gemeente verdedigt. Er is geen dominee, die in het kanselgebed, ook als hij bidt voor de vervolgd en in de wereld, in Oost-Europa b.v., vraagt: 'vergeldt hun overmoed, wreek Uwer knechten bloed, o God van ons betrouwen; verdedig onze zaak, doe 't heidenendom Uw wraak zelfs voor ons oog aanschouwen'. Wij mogen de zaak der verdrukten aan de Here overgeven, dat wordt ons ook in het N.T. nadrukkelijk geboden, maar we behoeven dat niet te doen op die wijze. Wij mogen ook vandaag bidden om verlossing: 'O Heer jaag hun verwaardheid aan, en doe de heidenen verstaan, dat zij, die Sions rampen wensen, geen goden zijn, maar broze mensen'. Ps. 9. En: 'Drijf hen terug, die Sions rampen brouwen'. Ps. 129. Maar is het de roeping van de christelijke gemeente daar aan toe te voegen: 'Maak hen gelijk aan 't lichtverdorrend gras, dat hier en ginds gezien wordt op

de daken, dat eer men 't plukt', alree verwelkert was, ontbloot van grond om wortels in te maken... enz.' Ps. 129. Ik herhaal: we mogen de Here echt bidden om verlossing en we deden dat ook in de laatste oorlog. Maar hier is grote behoedzaamheid geboden. In de Boerenoorlog in het begin dezer eeuw zongen de Boeren in hun lagers "De Heer zal opstaan tot de strijd; Hij zal zijn haters wijd en zijd verjaagd, verstrooid doen zuchten...'. En zij dachten daarbij niet aan de vijanden van het volk Gods in de wereld, maar aan de 'Rooineks', ze hadden psalm 68 nationalistisch genaast en zich toegeëigend. Net zo als in de 2e wereldoorlog psalmen als nederlandse strijdliederen door de kerkgebouwen klonken. Toen de 'moffen' het haagse bos aan 't omkappen waren, zongen de mensen met furore Psalm 74: 'Elk woedt om strijd en toont zich onbeschroomd. Men houwt en hakt, dat poort en binten beven gelijk men slaaft om bijlen aan te geven, en ijd'rig kapt in 't hoog en dicht geboomt'. Men zei: Het is net of we nou pas de psalmen begripen. En men begreep er helemaal niets van. Men had zich de psalm toegeëigend, hem genaast, hem 'genationaliseerd'. Maar ook als men de Psalm niet misbruikt, blijft de vraag of men hem vandaag nog gebruiken kan op de wijze, waarop Israël dat lied zong. Als b.v. Ps. 137: 'O Babylon, wij zien erlang n straffen. Gelukkig hij, die u zal loon verschaffen, die u vergeldt al wat g' ons hebt misdaan. Gelukkig hij, die u terneer zal slaan, uw kinderkens zal grijpen, o gij trotsen en wredelijk verplett'ren aan de rotsen.'

Ik weet heel wel, dat de ballingen in Babel beloften hadden van hun verlossing, en dat deze psalm van hun geloof aan deze beloften van God getuigt. Maar de vraag is: moeten wij nu nóg de Here om

Open brief

Beste Henk,

In de vorige brief schreef ik over „het omgaan met God". Reeds werd Henoch genoemd en ik wil toch ook Abraham noemen als God zegt dat Hij iets niet wil verbergen voor Abraham. Mozes discussieert met God en ook Elia op de Horeb. Wat een wondere geschiedenissen zijn dat. We voelen ons dat dan wel ver vanaf staan. Ik ga proberen dat wat dichterbij te brengen. Je moet eens proberen om in een kring van geestverwanten op te merken „Je moet God liefhebben met geheel je hart". Meestal wordt dit zonder meer met instemming beaamd. Maar nu moet je ook eens zeggen „Je moet God liefhebben met geheel je verstand". Dan zal je meestal de toevoeging horen „ja maar ook met je hart". Vreemd is dat. Natuurlijk is het de complete mens die bedoeld wordt in dat grote gebod maar waarbij de combinatie liefhebben-hart, beter overkomt dan liefhebben-verstand. Misschien dat dit laatste te rationeel aandoet, het klinkt koud, analyserend, zakelijk, wiskundig en inderdaad, vele boeken komen

erg beredeneerd over, zelfs zo dat ze voor mij onbegrijpelijk zijn en dat ik ze maar dicht doe en ze niet verder kan lezen. Dat heeft me dikwijls veel verdriet gedaan want de schrijvers zijn toch echt gelovige mensen, broeders, en toch werd ik er niet wijzer van.

Het was voor mij een oplossing toen ik wat sterker de nadruk ging leggen op „God liefhebben met geheel je verstand". Dan verandert er iets, dan zie je perspectieven, nl. hierin, dat je over de dingen gaat denken, dat je er over gaat denken. Dat deed Maria ook „Doch Maria bewaarde al deze woorden, die overwegende in haar hart". Bijzonder moeilijk heb ik het gehad met art. 1 van de Nederl. Geloofsbelijdenis. „Wij geloven allen met het hart en belijden met den mond, dat er een enig en eenvoudig geestelijk Wezen, het welk wij God noemen: enz." Dit klonk voor mij als een vloek. Dit is God niet. Zo is God niet. Dan sta je op een tweesprong, nl. Gooi weg dat artikel of leren dat die oude schrijvers ook Gods kinderen zijn en proberen te begrijpen waarom ze het zo gezegd hebben. Voor mij zat de moeilijkheid vooral in dat woord „onveranderlijk", niet van zijn plaatskomend. Rondloerend in deze wereld en

als maar concluderend. Ja, dat wist ik wel. Het stond al in mijn boeken geschreven. Dit beeld vinden we ook terug in sommige oude kathedralen waar hoog bovenin een monsterlijk groot oog is geschilderd, het alziend oog, loerend vanuit een oneindige hoogte tot binnenin je diepste gedachten. Voor mij was toen de oplossing dat ik God leerde kennen als de God die onveranderlijk is „in Zijn trouw". Daarmede veranderde er enorm veel. Dat stenen beeld was weg en ik zag God die bezig is om zijn onveranderlijke trouw waar te maken samen en ondanks zijn onbetrouwbare kinderen. Dat is een moeilijke zaak voor God, want met die kinderen is eigenlijk niets te beginnen. Ze lopen God alleen maar voor de voeten. En nu moeten we onze hersens gaan gebruiken om God niet voor de voeten te lopen maar samen met Hem te lopen. Dan moeten we gaan denken over „Hoe loopt God". Welke weg gaat Hij en nu kom ik tot de essentie, nl. „Hoe werkt God"? Hoe kunnen we God liefhebben met ons verstand. God wil immers verstandige volwassen kinderen terughebben. Dikwijls is in dit verband door mij het voorbeeld gebruikt van Rembrand. Als we Rembrand willen kennen moeten we naar zijn

schilderijen gaan kijken. Maar we moeten dan niet de nachtwacht in reepjes scheuren en die reepjes stuk voor stuk gaan bekijken want dan zijn we de nachtwacht en Rembrand kwijt. Gods werken bezien en overdenken, dat grote verlossingsplan. Dat herstel van een gebroken verhouding. Dat terugwinnen van verloren kinderen en dat overwinnen van Satan.

Om nu toch elke gedachte aan een prestatie van onze kant af te wijzen mag ik hier nog een psalm laten volgen. Een psalm waarvan de berijming bijzonder mooi is, nl. Psalm 63 vers 3 nieuwe berijming.

Wanneer ik wakend in de nacht.
Mijn geest bij U, Heer, laat
dan mag ik weer uw goedheid
uw hulp wordt nooit vergeefs
Waar zich uw vleugels breed
zing ik mij van mijn zorgen vrij
Mijn ziel, Heer, is U zeer nabij,
door Uw hand word ik

Ja, Gods werken overdenken als je niet kan slapen en zingen als je zongen hebt, dat is fijn.

Idee

verlossing bidden op deze manier? Ik geloof dat niet.

Dat hangt met iets anders samen. Het oude testament was de tijd van het 'vlees'. De Heilige Geest was nog niet uitgestort. Het was de tijd, waarin het koningschap des Heren nog verbonden was aan een staatsvolk, een land, een aards koningschap, en waarin een koning als David de 'oorlogen des Heren' voerde met het zwaard. De Here gaf toen aan zijn volk bevel soms een hele bevolking uit te roeien 'met de scherpte des zwaards', en de Kanaänieten uit te roeien tot de laatste man. Op die wijze voltrok de Here zijn rechtvaardige gerichten. Dat is de zaak niet. Maar wel is het punt of de Here het vandaag nog zo doet. En dat is niet zo. God heeft ons geen wapens in de handen gegeven dan die van het Woord en het getuigenis van Jezus: 'En zij hebben overwonnen door het woord van hun getuigenis' Openb. 12:11. En voor ons geldt: 'Wie het zwaard neemt zal door het zwaard vergaan'. Er is dus bij de overgang naar de nieuwe bedeling wel wat veranderd. De strijd voor het koninkrijk des Heren wordt niet meer uitgevochten met middelen van oorlog en wapenfeiten, de overwinningen in de strijd liggen niet meer in verwoeste steden en met door ons gedode vijanden, wij behoeven niet meer in de weg van militaire verrichtingen en overwinningen het koninkrijk te verwachten.

Niet: 'Dan moogt g'in zegepraal uw voet, ja, uwer honden tong in 't bloed van elke vijand steken.' Das war einmal.

Wij hebben nu een ander gebod. Wel met de inzet van ons leven. Om dat te verliezen als het moet om 's Heren wil. Maar niet met de revolver. Maar door zijn Naam te belijden. En dan weten we, dat straks de Here Jezus zal recht doen. Een dag van wolken en wolkendonkerheid. Maar wij mogen bidden: niet: 'Gelukkig de man, die uw kinderen aan de steenrots verplettert,' maar: 'Doet wel degenen, die u haten, zegent ze die u vervloeken, bidt voor degenen, die u geweld aan doen'. En we mogen onze zaak overgeven aan Hem, die rechtvaardig oordeelt.

Geen camouflage

Ik schreef reeds: in de praktijk valt het wat mee.

In de kerkdiensten worden die liederen niet gezongen, geen dominee, die op deze wijze bidt. En daarom ziet de kerkganger het probleem niet.

Precies als bij de hele berijming. Men merkt de rare dingen van de oude berijming zo niet. Dat is de schuld van de dominees. Die hebben bij het klaar maken van het kerkbriefje 'voorgesorteerd' en ze later u die vreemde psalmen en psalmverzen niet zingen. Maar als ze eens al die rarigheden voor de dag haalden... Ik ben er zeker van: stromen van protest zouden ons bereiken. Maar dat doen we niet. Ook het zingen in de kerkdienst is een heilige zaak. En daarom experimenteren we niet en we halen bij het gereed maken van het psalmbriefje geen rare dingen uit.

Maar eigenlijk is dat aan de andere kant camouflage. Voor u blijft verborgen hoe vol gebreken onze psalmberijming is. Bij al ons

hoog opgeven over onze psalmbundel is de werkelijkheid, dat van onze psalmen nog het derde deel niet gezongen wordt... Maar het ging over de gezangen. Ik meen, dat de christelijke gemeente naast de psalmen ook als mondige gemeente haar vrije liederen zingen mag niet alleen, maar dat ze dat ook móet.

Wat nu?

Nog één keer: we zitten met ons kerkboek in de puree. We behelpen ons wel, maar het is: behelpen. En de vraag komt: kunnen we daar nu samen niet wat aan doen?

Ook in andere kerken is men met deze dingen doende. De Chr. Gereformeerde kerken zijn (nagenoeg) met de herziening van de liturgische formulieren gereed. Wat ik er van onder ogen kreeg overtuigde me, dat we daarmee onze winst kunnen doen. De 'binnenverbanders' hebben reeds een modernisering van de catechismus voltooid. Afgedacht van een enkel punt — en er zal altijd wel wat te wensen over blijven — wil het me voorkomen, dat deze omzetting geslaagd mag heten. Met een nieuwe psalmberijming is men doende. Jammer, dat men niet de nieuwe berijming, die ook wij gebruiken, aanvaardt. Wat zij trachten te verkrijgen, een keuze uit allerlei nieuw berijmde psalmen uit eigen kring, ontmoette reeds binnen hun eigen gemeenschap niet zo malse kritiek. En bij alle bezwaar, dat men tegen de nieuwe berijming hebben kan, ook bij andere proeven blijft dat zo. Ik meen, dat bij alle verdeeldheid en verscheuring onder de vaderlandse christenheid, het een zegen is als we nog één en dezelfde psalmberijming zingen. Ook de herziening van de liturgische formulieren staat daar op de synodale agenda, en het is goed af te wachten wat dat oplevert. Een moeilijk punt blijft de gezangen. Wel nam de jongste synode der Christelijke Gereformeerde kerken het principebesluit het bundeltje 'Enige Gezangen' uit te breiden met berijmde Schriftgedeelten (en daar zijn we wel blij mee), maar aan het vrije kerklied is men — afgedacht van een aantal voorgangers — nog niet toe, en de tegenstand van wat we nu maar even 'de rechtverleugel' zullen noemen is wel zo groot, dat we voor verandering op dit punt (als er geen kerkhistorische stroomversnellingen optreden) wel weer een halve eeuw kunnen uittrekken...

Maar we blijven bij de vraag: Kunnen we nu met elkander niet iets doen aan het terugkrijgen van een eigen Gereformeerd kerkboek? We schieten in de discussie over wat we nu maar gemakshalve de kerkordelijke en kerkverbandelijke vragen zullen noemen maar weinig op. En dat zal nog wel even aanhouden, vrees ik. Op dat punt praten we nog te veel langs elkaar heen, omdat we niet diep genoeg op de vóórvragen zijn ingegaan m.i. Maar als we nu maar eens vast begonnen samen iets te dóen? Iets samen dóen is ook zeer bevorderlijk voor het samengroeien en heeft, afgedacht van het grijpbare resultaat ook een samenbindend effect.

Welke kerkeraad, welke kerken nemen hier een gelukkig initiatief?

Kerkbouw in Lelystad

De Gereformeerde Kerk van Lelystad werd geïnstitueerd op 11 februari 1972 met 62 leden. Voordien maakten deze leden deel uit van de kerk van Oostelijk Flevoland en kerken in Dronten.

De gemeente groeide vanaf de instituering naar ca. 130 leden nu. De samenwerking met de Christelijke Gereformeerde Kerk van Lelystad (die ongeveer een gelijk aantal leden telt) is zeer hecht. Bediening van Woord en Sacramenten, jeugdwerk, gemeentevergaderingen, catechisaties, huisbezoeken en evangelisatie vinden gemeenschappelijk plaats. Ook nieuw ingekomen leden ervaren deze samenwerking als een grote zegen en nemen er met blijdschap aan deel.

De consulent van de kerk van Lelystad is ds G. Mul van Dronten, ds J. Plantinga, Christelijke Gereformeerde predikant te Dronten is als consulent belast met de zorg voor de Christelijke Gereformeerde Kerk van Lelystad.

Reeds enkele jaren werden de (gemeenschappelijke) kerkdiensten in een gymnastiekzaal, temidden van turntoestellen, gehouden. Daar uitgegroeid, is sinds enkele maanden onderdak gevonden in een door de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders geëxploiteerde ruimte. Behalve voor kerkdiensten wordt deze ruimte voor andere doeleinden, vanaf politieke vergaderingen tot sierduivententoonstellingen toe. Derhalve een allerm minst ideale situatie. Ook andere kerkelijke activiteiten die nu her en der plaats vinden worden, door gebrek aan vaste vergader ruimten, geremd.

Vandaar dat nog dit jaar zal worden begonnen met de bouw van een eigen, zij het eenvoudige kerkcentrum, bestaande uit een kerkzaal met ca. 400 zitplaatsen, alsmede de zo noodzakelijke bijruimten voor vergaderingen en andere kerkelijke activiteiten in Lelystad, nu een snelgroeiende stad van 15.000 inwoners, planning 100.000 inwoners in het jaar 2000.

Omdat de bouw samen met de Christelijke Gereformeerde broeders en zusters plaats vindt, wordt door de Rijksoverheid een voor de in ontwikkeling zijnde IJsselmeerpolders geldende subsidie toegekend voor gezamenlijke bouw tot ca. 65% van de totale bouwkosten. Dit lijkt veel, en het is ook een flink bedrag, maar de kosten van het voor ogen staande eenvoudige kerkcentrum komen dicht bij de één miljoen gulden. Na aftrek van de subsidie moeten de gemeenten een voor hen toch nog enorm bedrag op tafel brengen.

De gemeenteleden houden allerlei acties — van oud papier ophalen tot oliebollenverkoop — om het gat in de kerkbouwbegroting zo klein mogelijk te maken, want ook het beroepen van een predikant wordt een urgente zaak.

De nog jonge kerk van Lelystad heeft tot nu toe voor haar opbouw

de steun van de zusterkerken door middel van één of meer jaarlijkse collecten dankbaar aanvaard als beleving van de band in Christus. Die steun wordt ook weer gebruikt om straks nieuwe gemeenten in Zuidelijk Flevoland (Almere) op te kunnen bouwen.

Ondanks de activiteiten en steun zal het bedrag dat op tafel moet komen voor een flink deel (f 100.000,—) moeten worden geleend, waardoor, mede gezien de huidige rentestanden, de jaarlijkse lasten sterk omhoog gaan voor een gemeente van 130 zielen.

Er wordt naar wegen gezocht om de last te verlichten. Daarvoor worden geen giften (hoe welkom ook) gevraagd. Wel is gedacht aan leningen op voor de kerk van Lelystad gunstige voorwaarden. In dit nummer treft U een advertentie aan waarin om medewerking in deze wordt gevraagd.

Wilt U de vraag, in deze advertentie gesteld, eens overwegen tegen de achtergrond van wat in dit stukje over kerkbouw in Lelystad is verteld?

Kerknieuws

Bedankt voor Hardinxveld-Giesendam: Ds H. Smit te Den Helder.

Bedankt voor Barendrecht: Ds J. Stuy te Steenwijk.

Kand. A. Beeftink — Kand. A. Beeftink, beroepen predikant te Neede-Aalten/Winterswijk, werd op 12 mei jl. door de vergadering van kerken in de regio Arnhem peremptoir geëxamineerd en toegelaten tot het ambt van Dienaar des Woords en der Sacramenten in de (vrijgemaakt) gereformeerde kerken in Nederland.

Student A. v. d. Dussen — De heer Van der Dussen, die studeert aan de Theol. Hogeschool van de Chr. gereformeerde kerken te Apeldoorn, ontving van de vergadering van kerken in de regio Den Haag preekconsent. Met ingang van augustus a.s. kan hij de kerken dienen.

Afscheid en intree — Op zondag 1 juni a.s. hoopt kand. Beeftink zich als predikant te verbinden aan de gemeenten van Neede en Aalten/Winterswijk na tevoren in een gekombineerde morgendienst te Neede in het ambt van predikant te zijn bevestigd door Ds J. J. Verleur, emeritus-predikant te Amersfoort.

Ds J. Keuning zal 25 mei afscheid nemen van de gemeente te Nijmegen om op 8 juni a.s. intrede te doen in de gemeente te Culemborg na 's morgens bevestigd te zijn door zijn voorganger, Ds W. G. Rietkerk te Eck en Wiel, die dan in dezelfde dienst afscheid zal nemen van de kerk te Culemborg.

Katwijk — Proces: De kerkeraad deelt mee, dat via Mr. Attema het volgende bericht is ontvangen: Nadat de Hoge Raad het arrest van het Haagse Gerechtshof (waarbij onze aanspraken op de kerkelijke goederen waren ontzegd) had vernietigd, is de zaak ter verdere behandeling verwezen naar het Gerechtshof te Amsterdam. Bij arrest van 4 april 1975 heeft dit Hof voor recht verklaard, dat de goederen van de kerk (kerkgebouw, pastorie e.a.) aan beide partijen gezamenlijk toebehoren. Dit is een voorlopige mededeling. Definitieve besluiten zullen eerst met de gemeente worden besproken. In verband met het bovenstaande beginnen de morgendiensten voorlopig om 10 uur.

Rektifikatie verslag samenspreking met Chr. Geref. te Enschede. Aan de voet van pag. 159 staat in het vorige nummer van ons blad: „Christus is het geïncorporeerde Verband. Dit moet zijn: het geïncorporeerde Verbond.

Nieuws uit breder kring

Uit de Chr. Geref. Kerken

Uit het Verslag van de vergadering van de klassis Groningen d.d. 18 maart 1975: „Een schrijven van de Generale Synode betreffende de verwijdering in onze kerken. Uit de bespreking van de zaak, die in dit schrijven aan de orde is gesteld, bleek, dat de bedoelde verwijdering in de klassis Groningen niet gekonstateerd kan worden. Wel is er duidelijk verschil van opvatting over verschillende zaken, maar in die verscheidenheid is er een band van broederlijke eenheid en een sfeer van vertrouwen. Het samen willen buigen onder en intens luisteren naar Gods Woord zorgt ervoor, dat er ondanks alle verscheidenheid geen verwijdering is, maar juist een-in-liefde elkaar-vasthouden. De vergadering is erg dankbaar voor dit feit.”

P.S. Bovengenoemde klassikale vergadering werd bijgewoond door twee afgevaardigden van onze gemeente te Haren. Zij werden als gastleden verwelkomd.

Blij en dankbaar mochten we 17 mei het 25-jarig huwelijksfeest vieren van onze ouders,

H. VAN STEENIS

M. VAN STEENIS-MOLLEMA

hun dankbare kinderen,

Arie, Cruquishoeve, Haarlem

Aukje, Oegstgeest

Henk, Eindhoven

Klaas, Eindhoven

Psalm 121

v. Beethovenlaan 21, Eindhoven

„Kerkbouw in Lelystad”

De kerk van Lelystad moet voor een, samen met de Chr. Geref. Kerk van Lelystad, te bouwen kerkcentrum een bedrag van ca. f 100.000,— lenen. Wie kan dit bedrag — of een gedeelte daarvan — op voor de kerk van Lelystad, nader overeen te komen, voorwaarden uitlenen? Reeds een bedrag van f 1.000,— is voor ons interessant.

Inlichtingen/aanbiedingen: T. Afman, Fjord 137, Lelystad, tel. 03200-26547 (overdag) of G. C. Romeyn, Malzwin 35, Lelystad, tel. 03200-21271 (na 18.00 uur).

(Zie ook het artikel: „KERKBOW IN LELYSTAD” in dit blad)

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Slotlaan 220 - Zeist

**PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD**

Omdat Hij aan mijn rechterhand staat, wankel ik niet.

Psalm 16 : 8 b

Voor ons onverwacht haalde de Here Thuis Zijn kind, mijn lieve Man, onze Vader, Grootvader en Broer

DIRK IJSKES

op de leeftijd van 65 jaar.

Heemskerk,

E. Ijskes-Kooger

J. Th. Ijskes

J. H. Ijskes-van der Dussen

Esther

Marc

Wierden,

A. A. Zijlstra-Ijskes

L. Th. Zijlstra

Robbert

Michiel

Koedijk,

C. M. D. Dijkstra-Ijskes

D. Dijkstra

Zaandam,

J. van Mouwerik-Ijskes

Heemskerk, 13 mei 1975

Graaf van Aremborglaan 1

De teraardebestelling heeft plaats gehad 16 mei op de begraafplaats „Duinrust” te Beverwijk.

Een vertrouwd (en goedkoop) adres voor

GELD LENEN

Kantoor Spijkerboer - Elburg

(ook voor „moeilijke zaken”)

Meeuwenmaatstraat 5 - Tel. 05250-1751

Zet deze zomer uw zon niet onder een korenmaat maar laat haar schijnen!

— in Limburg en op Ameland, in Zeeland en aan de Friese meren ... kortom: overal waar vakantiegangers zijn ...

— in ziekenhuizen en verpleeginrichtingen, in bejaardencentra en bij langdurig zieken ... kortom: overal waar mensen zijn die niet met vakantie kunnen gaan ...

Evangelisatiecommissies, recreatieteams, vakantiewerkers, diaconieën ... vergeet u niet de speciale **EB-ZOMERNUMMERS** te bestellen?

Twee kleurige nummers van elk 16 pagina's, met artikelen, verhalen, puzzels, gedichten en een keur van fijne foto's. Ongedateerd, zodat u ze de hele zomer kunt gebruiken. Nummers met **zon**, als u begrijpt wat wij bedoelen!

De prijs? Hoemeer u bestelt hoe goedkoper ze worden: dat varieert van 40 tot 20 cent per exemplaar. Inclusief verzendkosten!

Bestelt u niet te laat en dus vóór 7 juni? U kent het vertrouwde adres:

STICHTING ELISABETHBODE

Tuinstraat 1

Lochem. Telefoon 05730 - 2770 ('s avonds 2526)

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 27,50 per jaar
f 14,— per halfjaar
f 7,25 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45